ARMENIA, Journal en langue Arménienne, fondé à MARSEILLE en 1885.

ԱՐԱՐԱՏ

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՑԻՆ ԿԱՂԱԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՑԼԻՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամբողջ 26րդ հրատարակութիւնը կ՚ելնէ ամէն 15 օրը մէկ անգամ։ Տարեկան բաժանորդագինն է 20 ֆրանկ. Թիւրքիոյ եւ Պարսկաստանի համար 10 ֆրանկ, Ամերիկայի համար 12 ֆրանկ։ Ամսական բաժանորդագրութիւն ալ կ՚ընդունի, ամէն ամսուան համարը 2 ֆր. (Թիւրքիոյ եւ Պարսկաստանի համար 1 ֆր.) հաշուելով։ Նամակ եւ դրամ պէտք է ղրկել այս հասցէով. M. PORTOUKALIAN
Directeur du journal *Arménia*
MARSEILLE (France)

ԻՋ ՏԱՐԻ
Թիւ 37
1911 ՕՒՒՆԻՍ 21 Դ.
(Հ. Տ. 8ունիս 8)

ԳԱՅՏԱՆՆԻՔ

Խմբագրութիւնը, երբէք հարկ համարելով, համառօտութեամբ եւ կամ ժամառիթ միայն կը հրատարակէ իրեն ղրկուած գրութիւնները։ Պարտաւոր չէ վերադարձնելու հրատարակուած ձեռագիրները։
Յանձնուած կընդունուին հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուով։
Յանձնաժամ 1 մէկ-կէսերը 1 սանթիմէտրէ։ 1 էկսէպտրը 2 սանթիմ։

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues au bureau de la Rédaction : Place Alexandre-Labadie, 17.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Պատմական փաստաթուղթ մը Ֆիւրտեր-ի բռնապետութիւնը կործանելու համար Վանցի Հայերի պատերազմական քաջագործութեան. — Նամակ Թիւրքիայէն (Տիգրանակերտ). — Հայեր ի Թիւրքիա. — Ակնարկի Ամերիկահայ մեկնումը. — Տեղական (Ց. Մանուկեան կտակը). — Մ. Փարթուկալեանի հատարակական գործունէութեան առիթ կ՚ըլլայ բրրա հայ եւ արտասահմանեան ազգակիցներու. — Ալպանական ապստամբութիւնը. — Աւստրիայի, Իտալիայի եւ Ռուսիայի վարմունքը Ալպանիոյ համար. — Ռուս զօրքերի հանախրումը Կովկասի մէջ եւ սանմանագլխի միջադէպ մը. — Սուլթան Մհմմետի ճանրորդութիւնը. — Նոր ստացուած հրատարակութիւններ. — Յանձնաժամներ։

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹ ՄԸ

ՖԻՒՐՏԵՐԻ ԲՌՆԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ԿՈՐԾԱՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՎԱՆՑԻ ՀԱՅԵՐԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՔԱՋԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ

Ամերիկայի նախորդ Թուով ըսած էինք թէ ասկէ 65 տարիի չափ առաջ Հայերը զէնքով եւ իրենց արեան գնով օգնեցին որ հայկական նահանգները Ֆիւրտերի բռնապետութենէն ազատուելով օսմ. կառավարութեան ոչ թէ անուանական, այլ իրական իշխանութեան տակ մտնեն որ իրենք ալ հանգստանան։ Այդ առթով յիշած էինք թէ Ամերիկայի Պէրքերեանի աշխատասիրած «Հայոց Պատմութեան» 60րդ գլխին մէջ մի քանի տեղեկութիւններ տրուած են այս մասին։ Որովհետեւ 40 տարի առաջ Կ. Պոլիս տպագրուած այդ գիրք հազուագիւտ դարձած է այժմ, չատերի մեզ յայտնած հետաքրքրութիւնը գոհացնելու համար այդ պատմագրքի 60րդ գլուխն ամբողջովին կը հրատարակենք Արմենիայի մէջ, առանց ոեւէ փոփոխութեան, իր լեզուն թէեւ գրաբար, բայց չատ պարզ եւ գիւրահասկնալի լինելով։

Ընթերցողը կը տեսնէ հոն թէ Թիւրքիոյ կառավարութիւնը երբ ուզէ, կարող է այդ հարստահարիչներ եւ բռնապետներ ձերբակալել տալով հեռացնել Հայաստանէն նոյն իսկ Հայերին ձեռքով եւ թէ Սուլթան Ապտիւլ-Մէհիտի արքունի պալատն ալ լայնախոհ եւ ազատամիտ էր քրիստոնեայ ժողովուրդներուն հոգեւոր գլուխներուն հետ իր ունեցած վարմունքին մէջ քանի մը հիմնական երիտասարդ եւ ազատամիտ կառավարութիւնը որ քրիստոնեայ ժողովուրդներուն պատրիարքարաններուն ազդեցութիւնը կտրելու եւ չնչելու կը ձգտի սխալ քայլերով...։

Մ. Փ.

(1847) Թանի ամօք ինչ յառաջ անողորմ եւ ապստամբ աղգն Մարաց ունելով ի գլուխ իւրեանց զԽան Մահմուտ եւ զՊէտերխան պէյ, հաւատացեալ զբնակիչս Վանայ և Տարօնոյ և շրջակայ գիւղօրհին, կողոպտէին զվանօրայս և զեկեղեցիս, կեղեքէին և սպանանէին. և կուսակալն Կարնոյ և բդեշխն Վանայ յանգէտս լինէին զչարագործութեանց նոցա. և ոչինչ փոյթ էր նոցա, թէ երբա և ինքեանք առնուին զբաժինս իւրեանց յաւարէ անտի՝ զոր կողոպտէին նոքա, և ոչ զդէմ ունէին նոցա կա՛մ պատերազմաւ և կա՛մ ածոյցմամբ։

Լուեալ զայսմ սոցին Մատթէոս պատրիարք, բողոքս երթալ երկիցս ի Բ. Դուռն, և յերկրորդումն նուագիլ գրեաց, եթէ բնակիչք Վանայ ոչ կարելով այլ եւս տոկալ անընդհատ տառապանաց՝ զոր հասուցանեն Մարք ի վերայ նոցա, որոշեալ են ի միջի իւրեանց խոյս տալ ընտանեօք հանդերձ և գալթել ի Ռուսաստան. և որովհետև լինէ յանձնեալ է ի բարձրագոյն տէրութենէն ձերմէ հրամայել ի վերայ նոցա, և զգուշանալ ելից և մտից նոցին, պարտ անձին վարկայ կանխաւ աղդ առնել տէրութեան ձերում, զի մի՛ առ յապայս յանցաւոր գտանիցիմ առաջի ձեր։

Առ այս խորհուրդ արարեալ ի Բ. Դուռն, պատրաստեցաւ կազմեցաւ բանակ պատերազմող զօրաց, և սպարապետ կարգեցաւ Օսման փաշա այրն քաջ և զօրաւոր. և դիմեաց ի վերայ ապստամբացն այնոցիկ ի հիւսիսոյ և ի հարաւոյ նուաճել զնոսա անճողոպրելի փախստեամբ։

Բայնժամ գրեաց և Մատթէոս պատրիարք առ առաջնորդս Տիգրանակերտի, Բաղէշու, Բալուայ, Կարնոյ և Վանայ, զի ժողովուրդք իւրեանց ելցեն ի վրէժխնդրութիւն այնչափ տառապանացն՝ զորս կրեցին մինչև ցարդ, յամենայնի օգնական լինին և ծառայեցեն արքունի բանակին, և ջհատատարմութիւն իւրեանց ցուցցեն իրօք առաջի արքային։

Ժողովեցան Հայք վասպուրական աշխարհին, և մարտ եդեալ յարձակեցան ի վերայ ճէղիրէ նահանգին, ուր որչացեալ ամրացեալ կային յանառիկ վայրս գլխաւորք բարբարոսաց, և այնչափ ի նեղ արկին զՊէտերխան պէյ նոցա, մինչև յոգիս լինել նմա ապաստան, և յուսահատեալ յանձնեաց զինքն սպարապետ Օսման փաշային հանդերձ իւրով դերդաստանաւն, որ իսկ և իսկ առաքեաց զամենեսին զնոսա ի Կոստանդնուպոլիս, և տիրեաց ամրոցի նորուն, և Պէտերխան պէյ աքսորեցաւ ի Կրէտէ կղզին ընտանեօք իւրով։

Իսկ Խան Մահմուտ գլխաւորն Մարաց ըմբռնեալ՝ վանցի Հայոց և կաթանաւորեալ յանձնեցաւ ի ձեռս Օսման փաշային, և ածեալ ի Կոստանդնուպոլիս ընտանեօք իւրովք աքսորեցաւ ի Սիլիստրէ. և բաղումք յապստամբացն մատնեցան ի սուր, և մնացեալքն ցրուեցան ի կողմանս Ռուսաց և Պարսից։

Այս լուր յաղթանակութեան արքունի զօրաց հասեալ ի Կոստանդնուպոլիս, ցնծութիւն մեծ պատճառեաց աղգիս Հայոց, և հրամանաւ Մատթէոս պատրիարքին երգեցին յամենայն եկեղեցիս Հայոց «Ցնծացէ՛ք առ Աստուած, օգնական է մեր» մինչև ցվերջն (Սաղմոս) յաղագս ազատութեան Հայոց բնակչաց Վասպուրական աշխարհի և շրջակայից նորա ի հարստահարութենէ անողորմ և բարբարոս ազգին Մարաց։ Եւ այս գոհաբանութեան համբաւ եհաս մինչև ի լսելիս արքային, որ ի ձեռն ներքինապետին իւրոյ Թայֆուր աղայի ծանոյց մատնաւոր գրով գնորհակալութիւն իւր։

Ուստի և պարտաւորեցաւ Մատթէոս պատրիարք առաքել կոնդակս առ ամենայն գաւառս Օսմանեան տէրութեան շնորհակալ և բարեմաղթող լինել արքային և իւրոյ մեծազօր տէրութեան, և տօն ցնծութեան կատարել վասն ազատութեան ազգիս Հայոց ի բռնութենէ անողորմ բարբարոսաց, զոր վասն դիւրահասկանալի լինելոյ ամենեցուն բնակելոյ ի գաւառն յայնոսիկ՝ գրեաց յաշխարհաբար լեզու, որ ունի օրինակ զայս։

«Ի ՏԷՐ Մատթէոս արքեպիսկոպոսէ և պատրիարքէ մեծի արքայանիստ մայրաքաղաքիս Կոստանդնուպոլսոյ՝ գիտութիւն լիցի համօրէն լուսթեան սուրբ եկեղեցւոյդ։

«Յայտնի է բարեպաշտութեան ձերում, որ մեր սիրելի հայրենիքը՝ Հայաստան աշխարհ՝ որ ամենայն աշխարհաց և ազգաց առջև Հայոց ազգիս պարծանք մըն էր իրեն անհամեմատ և աննման ձիրքերովը, այսքան հարիւրաւոր տարիներէ ի վեր ապստամբ և աշխարհաւեր Քրդաց անողորմ և անգութ բռնակալներուն ձեռքը ինկած մատնուած, աւերակ և անապատ էր դարձեր, և անմռունչ բարբառով կուլար կսկծալր իւր սիրելի զաւակունքը՝ ողորմելի ազգս Հայոց, որ այն մարդակերպ գազաններուն պատառոտ ժանեացը որս ինկած էին տարաբաղդութեամբ։

«Եւ որովհետև ամենողորմն Աստուած իսպառ չի ձգեր իւր ժողովուրդը անտանելի գերութեան մէջ, ինչպես օրինակ է մեզի Իսրայելացւոց ազատութիւնը Եգիպտացւոց գերութենէն, նայեցաւ երկինքէն Հայոց աշխարհին վրայ, որ աս վայրենի Քրդաց անասուններուն արօտ և ճարակ էր եղեր, և իւր առաջնատեղծ մարդոյն ամենագեղեցիկ բնակութիւնը աս գազաններուն որջ էր դարձեր, յիշեց իւր բարերար կամօքը Հայկ Նահապետին աստուածապաշտութեան եռանդը, որ աշխարհիս մէջ առաջին կառապաշտութեան հեղինակ՝ Բաբելոնեան աշտարակին վրայ պարծենցող Բէլը՝ իւր Աստուածազօր աղեղովը զարկաւ, գետինը փուեց անոր վիթխարի մարմինը։

«Ա՛ս աննման և գեղեցիկ աշխարհը՝ հիմա ասանկ անողորմ բռնակալներուն ձեռքը ողորմելի տեսնելով, գթացաւ ողորմեցաւ իւր Աստուածային անհուն բարերար կամօքը, չարժեց ի գութ և ի կարեկցութիւն

բարեգութ և բարեխնամ Սուլթան Ապտիւլ Մէճիտ արքային մերոյ բարեսիրտ և ողորմած բնաւորութիւնը, որ իւր օգոստափառ կայսերական վեհափառութեամբը հրամայեց աս աշխարհին ազատութիւնը այն անիրաւ բռնաւորներուն ձեռքէն։

(Շարունակելի)

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԷՆ

Տիգրանակերտ, 11/24 մայիս 1911

Հ. Բ. Դաշնակցութեան ժողովատեղը քիչ ծախքերով՝ մեծ մասը քնկերներու ձրի աշխատութեամբ՝ արամադրուած լինելով և հայկական Թատրոնի և լսարանի համար, ամէն շաբթու մէջ բացառիկ կերպով ներկայացում կամ լսարան լինելէ զատ, շաբաթ և կիրակի իրիկուններն արդէն որոշապէս յատկացուած է լսարանի և ներկայացման փոփոխակի։

Ս. Դ. Հնչակեաններն իրենց ունեցած փայլուն դերք մը տալու համար՝ ելան մեծ և բարձրագին տուն մը վարձեցին և շատ մ'ալ ծախքեր ընելով թատերատեղ մը պատրաստեցին, Տակաւին չինութիւնը չըլացած, ապրիլ 16ին (Հ. Տ.) յայտարարութիւններ փակցուցին պատերը «Հայը ինչո՞ւ հայդուկ եղաւ» թատերախաղը ներկայացնելու համար, Դաշնակցութիւնը ի պատիւ ներկայացուելիք նիւթին և հնչակեաններուն ձեռնարկած գործին, այդ իրիկուն իր ժողովատեղը փակեց յաճախորդաց դէմ, ո՛չ ներկայացում ըլաւ և ոչ լսարան սարքեց, Յաջորդ օրը, կիրակի ապրիլ 17, Սարի պէկի (հայթաթարական ընդհարում) թատերախաղը ներկայացուելու համար Դաշնակցութեան յայտարարութիւնները փակցուելէն անմիջապէս ետքը, հնչակեաններն ալ անոնց քով իրենց յայտարարութիւնները փակցուցին՝ նախորդ իրիկուն եղած ներկայացման կրկնութեան համար. սակայն ժողովուրդը որ նախորդ իրիկուն խուռն բազմութեան մը ներկայութեամբ գնահատած էր իրենց տրուած ներկայացումը, այդ իրիկուն իր բացակայութեամբ զգացնել տուաւ թէ ինք չքաղաքերը հակառակասիրութիւնը, Մրցումը գովելի է, բայց ո՛չ կուսակցական մոլեռանդութեամբ հակառակասիրութիւնը։

Ապրիլ 24/7 մայիսին Առաջնորդական վարժարանի բացման հանդեսը կը կատարուէր Նախագահութեամբ Տօքտ. Թէրզեանի և կարգադրութեամբ յիշեալ վարժարանի վարչութեան։ Այդ հանդէսը իրենց ներկայութեամբ պատուեցին տեղիս վալի. կուսակալն իւր քաղաքական երկար ատենախօսութեամբը, զինուրական հրամանատարը, մէարիֆ միւտիրին և այլ պաշտօնական անձեր, կուսակցութեանց և այլ ազգաց ներկայացուցիչներ և առանց կրօնի և ազգի խտրութեան հազարաւոր երկսեռ հանդիսականներ։ Ուշագրաւ էր սակայն մեր առաջնորդ Գեր. Ց. Զաւէն եպ. Տ. Եղիայեանի բացակայութիւնը, թէև յատկապէս հրաւիրուած էր Ներին Գերապատուութիւնը. իրեն համար նախապատրաստեալ աթոռը բաց մնացած, մահմէտական և ոչ-մահմէտական հանդիսականներու ուշադրութիւնը կը գրաւէր։ Թէև այնպիսի խօսքեր կը չրխկին որ իր այդ բացակայութիւնը վարժարանին դէմ հակառակութեան արդիւնք կը համարին, բայց ես չեմ ուզեր ատոնց արձագանգ դառնալ այստեղ։

Հապէշիստանի և կ. պոլսի մէջ համբաւաւոր եղած Զլղատեան Մկրտիչ վարդապետը պատրիարքարանիորոշ. մամբ այս տեղ եկած է Տիգրանակերտի առաջնորդութեան օգնականութեան պաշտօնով։ կերևի թէ այս նորեկ քառատուն պատուհասեանը կամ պիտի փախցնէ ասկէ մեր առաջնորդը կամ աւելի խելացի պիտի դարձընէ։

Մայիս 8/21ին խուռն բազմութեան ներկայութեամբ Տիգրանակերտի Ս. Սարգիս եկեղեցին թաղային ժանկապարտիզի հանդէսը տեղի ունեցաւ։ Ի միջի այլոց, քանի մանր (5 կամ 6 տարեկան) տղայներ պար բռնած և «Հայաստանից եկած զինուոր» երգը երգած. նուն միջոցին զինուորի դերը ստանձնողի ձեռքն ու վրան մանր զէնքեր գտնուիլը Առաջնորդին անախորժ գալով, կարգիլէ խաղը կիսակատարիսկ զգածեալ հանդիսականներ միահամուռ կը ծափահարեն նոյն խաղը, ի նշան տհաճութեան այդ արգելքի դէմ։

Օսմանեան պանքի կողմէն քննիչի և Տիգրանակերտի մէջ մանաճիւղ մը հաստատելու պաշտօնով Մ. Ռօսթ տեղս եկաւ ապրիլ 30/13 մայիսին։

Չմոռնանք յիշել որ Հ. Բ. Դաշնակցութեան թէ ներկայացումները և թէ լսարանները՝ հաստատութենէն ի վեր, երկսեռ լինելու համար եղած չանքերը չատ դժուարութիւններու բաղխելէ զկնի, վերջապէս յաղողութիւն գտած են և առաջին անգամն է որ այդպիսի յառաջդիմական օգտակար դրութիւն մը ընդունելութիւն գտնելով Տիգրանակերտի մէջ, կապացուցուի թէ մեր մէջ ալ հարէմական դրութիւնը վերցնելու չափ միտքերու և բարքերու զարգացում մը գոյացած է այժմ։

ՀՐԱՉԵԱՑ

ՀԱՑԵՐ Ի ԹԻՒՐՔԻԱ

Ի. պոլսէն Լոնտոնի «Տէյլի Քրոնիքըլ» օրաթերթին և անկէ ալ ֆրանսական թերթերուն հաղորդուած հեռագիր մը կիմացնէր թէ Հայաստանի զանազան կողմերէն վերադարձող լուրեր կառնուին, հայկական կոտորածներ եղած են Քիւրտերի ձեռքով, Պատրիարքը բողոքի դիմումներ ըրած է։

Թիւրքիա վերադառնալու համար Ամերիկէն Մարսէյլ հասած հայերէ այդ լուրերէն սարսափահար եկան մեր խմբագրատուն, ատուգելու համար որ եթէ հին դրութեան պէս կոտորածները վերսկսած են Թիւրքիոյ մէջ, չվերադառնան։

Մեր ստացած վերջին տեղեկութիւնն այս է, ինչպէս իրենց ալ հաղորդեցինք, թէ ընդհանուր կոտորածներ չեն եղած, ինչպէս եղաւ 2 տարի առաջ Ատանա և անկէ առաջ ալ Հայաստանի զանազան քաղաքները. բայց անհատական կամ խմբական սպանութիւններ եղած են Մուշի, Բազէշի, Վանի և այլն կողմերը որոնց համար պատրիարքական Տեղապահ Հայրը բողոքած է Բ. Դրան և Դուռն ալ խոստացած է նոյն իսկ 2 վաչտ զօրք ղրկել չարագործները հնտատպնդելու համար։ Բայց զօրքերի ղրկուիլն ի՛նչ արդիւնք ունեցած է, այդ մասին դեռ որոշ լուր չկայ։

— Նորընտիր Քաղաքական ժողովի անդամակցութենէն հրաժարած են, բացի Տիարները Գեղամ Տէր Կարապետեանէ և Պետրոս Հալաճեանէ, նաև Տիարներ Գէորգ Ալանեան, Երուանդ Խօրասան և Տօքթ. Տիգրան Աճէմեան։ Ժողովը իր դիւանը կազմած է այսպէս. Ա. Ատենապետ Յակոբ Սիմսարլեան, Բ. Ատենապետ Յարութիւն Մոսիչեան, Ա. Ատենադպիր Պետրոս Խօրասանճեան և Բ. Ատենադպիր Գրիգոր Ֆերհատեան։

Կրօնական ժողովի դիւանի անդամ ընտրուած են Տ. Եղիշէ Արքեպ. Դուրեան (Ա. Ատենապետ), Տ. Գրիգորիս Արքեպ. Յովհաննիսեան (Բ. Ատենապետ), Տ. Գրիգորիս Ծ. Վ. Պալագեան (Ա. Ատենադպիր) և Տ. Աբրահամ Ք. Էպէեան (Բ. Ատենադպիր)։

— Ազգ. Սահմանադրութեան 51րդ տարեդարձի հանդէսը կատարուած է մայիս 29/11 յունիսի կիրակի օր, սովորականին համեմատ Ազգ. Հիւանդանոցի պարտիզին մէջ։ Հանդիսին նախագահած է Տեղապահ սրբազանը։ Հացկերոյթ, բաժակաճառեր, զբօսավայրին մէջ բեմէն ճառախօսութիւններ, այդ ամէն սովորական արարողութիւններ գոհացուցիչ կերպով կատարուեր են առանց ոևէ միջադէպի։ 10.000է չափ հանդիսական ներկայ գտնուած և 200 ոսկիի չափ զուտ հասոյթ գոյացած է Հիւանդանոցին համար։

— Դադարած Արևելք օրաթերթին տեղ Լուսին անուն նոր թերթ մը սկսած է հրատարակուիլ միևնոյն պայմաններով։

ԱԿՆՈՒՆԻ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ ՄԵԿՆՈՒՄԸ

Տիար Լ. Ակնունին որ գրեթէ 8 ամսէ ի վեր Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգներուն և Գանատայի հայարնակ քաղաքները կը շրջէր և իր պերճախօս լեզուով ու ազդու գրչով կոգևորէր կը նեղչնչէր Հայերին համերաշխութեան և հայրենասիրութեան գաղափարներ, Եւրոպա վերադառնալու համար մեկներ է Նիւ-Եօրքէն մայիս 31ին Lusitania շոգենաւով։ Իրեն ողջերթ մաղթելու համար մեծ բազմութիւն ներկայ գտնուեր է ծովափը։ Իր մեկնելու օրերը, զանազան խումբերի կողմէն պատուաճաշերտրուեր, իր գործունէութիւն գնահատող և չնորհակալութիւն յայտնող ճառախօսութիւններ եղեր են և յանձնախումբով մ'ալ կազմուեր է հանգանակութիւն մ'ընելու պաշտօնով, որի արդիւնքով համալսարանի մը մէջ ուսանող մը պիտի պահուի Ակնունիի անունով, ի յիշատակ իր Ամերիկա այցելութեան։

ՏԵՂԱԿԱՆ

Ց. Մանուկեան կտակը

Մարսէյլաբնակ հանգուցեալ Յովհաննէս Մանուկեան, ինչպէս յայտնի է, կտակ մը թողած էր, որմէ Ազգային զանազան հաստատութիւններ, հայ ուսանողներ, ինչպէս նաև Մարսէյլի հայ եկեղեցին պիտի օգտըւէին։

Մանուկեանի մահէն ի վեր 5 տարիներ անցած են արդէն և դեռ չէ գործադրուած այդ կտակը։ Հանգուցեալը թողած է կալուածներ որոնք իր կտակի զօրութեամբ պէտք է ծախուին և անոնցմէ գոյացած դրամը յատկացուի կտակի գործադրութեան։ Ատոնց վաճառումը չէ կատարուած ցարդ այլ և այլ պատճառաբանքներով և հետևապէս գործը չէ կարգադրուած։ Մինչդեռ 5 ամսէ մէկ կարելի էր կատարել վերջացնել այդ գործ, 5 տարիներէ ի վեր կը ձգձգուի տակաւին, որով Ազգն ալ կը զրկուի, կորանցնելով կալուածներէ վաճառումէն գոյանալիք գրամին տոկոսները։

Տեղիս հայ գաղութի անդամներ անցած շաբաթ օր ժողով մ'ունեցան Ս. Յարութիւն մատուռին մէջ ուր այս խնդրի նկատմամբ հոգաբարձութեան և Տիկին Ս. Բ. Մանուկեանէ տուած տեղեկութիւններէն մեծ զարմանքով իմացան որ Պատրիարքարանն այն աստիճան անուշադիր գտնուած է այսպիսի կարևոր կտակի մը գործադրութեան համար որ այս նկատմամբ Մարսէյլի Հոգաբարձութեան և Տիկին Մանուկեանի ղրկած բազմաթիւ ստիպողական նամակներն անգամ անպատասխան մնացեր են եղեր ցարդ։ Ժողովին մէջ կարդացուեցաւ նաև պատրիարքական Տեղապահ Հայրէն վերջերս Տիկին Մանուկեանին եկած նամակ մը որմէ կը հետևի թէ Ներին Սրբազնութեան անգամ անծանօթ մնացած են այս կտակի չուրջ անցած գարձածները, այնպէս որ այս խնդրին առթով պատրիարքարան ղրկուած և ցարդ անպատասխան մնացած գրութիւններուն խօսքն անգամ չըլներ իր այդ նամակի մէջ։ Ի՞նչ խորհրդաւոր գաղտնիք կայ արդեօք ասոր մէջ։

Երկար խօսակցութիւններէ յետոյ, ժողովին Առենապետը Տիար Գրիգոր Հայրումեանց առաջարկեց որ Մանուկեան կտակի մինչև այժմ չգործադրուած մնալուն խնդիրը տեղիս գաղութին կողմէն Գ. պոլսի Ազգային ժողովին առջև հանուի որովհետև կտակ-

ներին այսպիսի վիճակի մը ենթարկուիլը կրնայ պատճառ դառնալ որ կարող Հայերը չուզեն այսուհետև Ազգին համար կտակ թողուլ։

Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԴՈՐՇՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻԻ ԿՈՉ ԹՐՔԱՀԱՑ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ԱԶԳԱՑԻՆՆԵՐՈՒ

Տիար Մ. Փորթուգալեանի հասարակական (դաստիարակչական, հրատարակախօսական) գործունէութեան յորելեանը կատարելու համար յանձնախումբ մ'ալ վանայ մէջ կազմուած ըլլով, կուգանք յանուն այդ յանձնախումբին դիմում ընել հայ ժողովրդի ամէն խաւերուն և հոսանքներուն, որ իրենց նիւթական ու բարոյական մասնակցութիւնը նուիրեն այս նշանաւոր գործիչին երկարժամանակեայ հայրենասիրական գործունէութիւնը գնահատելու ձեռնարկին։

Թողլով Տիար Մ. Փորթուգալեանի հասարակական գործունէութեան սկզբնական շրջանը (Թոքատի մէջ ուսուցչութիւնը և Ախիսի հրատարակութիւնը Պօլսի մէջ, որոնց մասին փափաքելի է տեսնել ժամանակակիցներու և ծանօթներու կողմանէ տրուելիք տեղեկութիւններ լրագիրներու մէջ հրատարակուած), մենք կը չեշտենք մասնաւորապէս Ծորբելեարին վանայ մէջ ունեցած գործունէութիւնը։

76 թուականին էր որ վանը կընդունէր իր մէջ նորօրինակ հիւր մը, Պօլսեցի երիտասարդ մը, որ իբրև նոր խօսքի Առաքեալ մը, ոգեւորուած «Արարատեան–Հրաւիրակի» կոչերէն, կուգար «Աւերակաց–երկրի» նուիրական բեկորները տեսնելու և նոր կեանքի, նոր պաշտամունքի տաճարներ կառուցանելու գեղեցիկ ձգտումով։

Իսկ ինչ կը ներկայացնէր այն ժամանակ վանի միջավայրը, իւր ամէն կողմերով, այդ ի հարկէ հոս մանրամասնել աւելորդ է. տարկուիլն ու տգիտութիւնը՝ հակառակ «վասպուրականի արծւոյն» գերազօր ճիգերուն, դեռ կը տիրապետէր մեր մարտաւոր հորիզոնը։ Փորթուգալեանը կերկնօրեայ լսարաններով և հայրենասէր սանուց ընկերութիւնը կազմելով՝ սկսաւ իր լուսաւորութեան գործունէութիւնը նախ երիտասարդութեան և պատանեկութեան մէջ և չուտով յաջողեցաւ կազմել եռանդոտ չրջանակ մը իր չուրջը։ կարգալու, ուսանելու և նոր բաներ լսելու անդիմադրելի ծարաւ մը կ'զգար մեր երիտասարդութիւնը, որին յագուրդ կուտար իւր հրապարակախօսութեան մեղրածորան աղբիւրով։ Մ. Փորթուգալեանի առաջ բերած չարժմանց չօշափելի արդիւնքներէն մեկն է ի մէջ այլոց բազմաթիւ ընկերութեանց կազմութիւնը, ի հարկէ բոլորն ալ դեռ սաղմնային և միօրինակ վիճակի մէջ։

Սակայն Մ. Փորթուգալեանի վանայ գործունէութեան փառապսակը նրա գաստիարակչական դերն է։

Գիտակից և հայրենասիրական ուղղութեամբ սերունդ պատրաստել — ահա նրա գերագոյն իդէալը, որուն կատարեալ անձնազոհութեամբ ծառայեց։ Արարատեան և ապա Միացեալ ընկերութեան վարժապետանոցին և անոր փակուէն ետք իր իսկ նախաձեռնութեամբ և մեծ ծանուն Գրիգոր Արծրունեան օժանդակութեամբ բացուած կեդրոնական վարժարանին մէջ, որ չորս տարի միայն տեւեց՝ զոհ երթալով Համիտեան բռնակալութեան, տուաւ մեզ սերունդ մը, որուն մեր ան օրերու մէջ կատարած պատմական մեծ դերը մեր ժամանակակից պատմութեան մէջ չատ տխուր բայց փառաւոր էջ մը պիտի գրաւէ։

Հայրենիքին վրայ պայթելու մօտ եղող ուրականը ամենէն առաջ իր խօլ և դիւաչունչ հոսանքին առջև քշեց ազատութեան այս մրրկահասը, որ իւր ըմբոստ թեւերը թափ տալով նրա սև չունչին առջև մինչև վոսփոր, հոն չգտաւ հիւրընկալ ժայռ մը մի քիչ չունչ առնելու։ Եւ Հայրենասէրը «վտարանդին» ազատ Ֆրանսայի հիւրասէր ափունքները հազիւ գրկեց, հոն իր իդէալի երգը հնչեցընելու։

Արմենիայի 25ամեայ հրապարակախօսութիւնը չատերուն յայտնի է։ Ան նորագոյն խօսքն էր մեր կեանքին մէջ։ Լացի, տրտունջի չրջանը ալ անցած կը համարուէր, բողոքի չրջան էր որ կ'սկսէր, Հայրենիքի ազատագրութեան գաղափարն էր որ կը ներշնչէր, և մեր 25 տարուան դըժբախտ այլ հերոսական պայքարին առաջին հրաւէրն էր որ կուղղէր Արմենիան։

Մինչ մեկ կողմէ բռնակալութեան դէմ իւր անհաւասար և անողոք պայքարը կը մղէր Արմենիան, չէր դադարեր նաև իւր առաջ բերած չարժման և ոգեւորութեան մէջ իր համոզումներով քննադատելի ուղղութիւններն ալ մերակելու և այսպէս յաճախ հակահարուածներուն ալ պատրաստ էր կուրծք տալու գաղափարի այս զինուորը։

Այժմ երբ մօտաւոր անցեալի մեր բոլոր հասարակական գործունէութիւնները ու գործիչները նոր գնահատումներու և քննադատութիւններու իսկ կենթարկուին, կրնայ ըլլալ որ չատերը յարգելի Ծորբելեարին սոյն երկարատև գործունէութեան մէջ լիովին համաձայն չը գտնուին իր հայեացքներուն և գաղափարներուն. սակայն ասիկա պատճառ մը չէ, սիրելի հայրենակիցներ, որ մենք չը ճանչնանք իր մէջ մեծ հայրենասէր մը, աննման գաստիարակ մը, անկեղծ գաղափարական գործիչ մը։

Ուրեմն տանք պարտաճանաչ ասպաքինութեան իւր արժանավայել յարգանքը։ կազմենք ամէն տեղ յանձնախմբեր այս տօնակատարութեան համար, ցուցնենք թէ գիտենք անվերապահ ու աննկատ պանծացնել արժանիքն ու անձնազոհութիւնը, որուն այնքան պէտք ունի մեր խեղճ ժողովուրդը՝ իր վիճակէն բարձրանալու համար։ Պօլիս մանաւանդ՝ իբրև Օսմանահայերիս մտաւոր և վարչական կեդրոն, պէտք է գլուխ կանգնի այս գեղեցիկ ձեռնարկին, ոգևորէ ու կազմակերպէ զայն՝ ըստ արժանւոյն յարգելու համար իւր մոռացած բայց լաւագոյն զաւակները մին՝ Արմենիայի պատկառելի ծերունի խմբագիրը։

Մ. Փորթուգալեանի յոբելեանի յանձնախմբի դիւան
Ատենապետ
Աւետիս Ց. ԹԷՐԶԻՊԱՇԵԱՆ
Ատենադպիր
ՉԻՖՈՒԻ

9–5–1911
Վան

ԱԼՊԱՆԻԱՅԻ ԱՊՕՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

Թօրղուտ փաշան հրաժան ստացած է առժամապէս դադրեցնել ապըստամբ ալպանացիներուն դէմ իր ձեռք առած խիստ միջոցները և հըրաւիրել զանազան ցեղերի գլխաւորներն որ գան իրենց հետ խորհըրդակցին իրենց պահանջներուն մասին։ Բ. Դուռն ու Թօրղուտ փաշան անընդհատ իրենց կարծիքներ կը փոխանակեն, Շքօտրան նահանգին մէջ անյապաղ գործադրուելիք բարենորոգումներուն խնդրի մասին։ կը վախցուի որ Ալպանիայի խաղաղացումը դժուարութիւնների պատահիւ։

— Կ. պոլսէն կը հեռագրեն յունիս 16ին. «Թիւրքերը վէզերօի բլուրը վերստին գրաւած և մանդէնէկրեան երկու անտառներ կրակի տըւած լինելնուն պատճառով, Մոնդենեկրօի գործակատարը պահանջեց Բ. Դուռէն որ թիւրք զօրքերը հեռանան այդ բլուրէն և Թիւրքերի չինած 2 բերդակները քանդուին։

— Կ. պոլսէն հեռագրած են Paris-Journalին. «Ալպանիայի համար բարենորոգումներն որոնք Բ. Դուռն որոշած է ընել, հետևեալներն են. հարկերուն վրայ մեծ զեղչեր, զէնք կրելու վերստին արտօնութիւն տալ, լատինական այբուբենի ներմուծումը, քանդուած տուներուն և եկեղեցիներուն վերաշինութիւնը Սուլթանին ծախքով և Ալպանիայի մէջ Ալպանացի պաշտօնեաները նշանակուիլը։»

ԱՒՕՏՐԻԱՅԻ, ԻՏԱԼԻԱՅԻ ԵՒ ՌՈՒՍԻԱՅԻ ՎԱՐՄՈՒՆՔԸ ԱԼՊԱՆԻԱՅԻ ՀԱՄԱՐ

Le Sémaphore de Marseille օրաթերթի Կ. Պոլսի թղթակցին գրած յունիս 10ի նամակէն կը քաղենք հետևեալը։

Երկու տէրութիւններ, Իտալիա և Աւստրիա, աչք տնկած են Ալպանիային։ Աւստրիան Պէլկրատի դաշնագրէն ի վեր, որ ըսել է 18րդ դարէն սկսած, Ալպանիայի կաթոլիկներուն վրայ իր հովանաւորութիւն ի գործ կը դնէ. այդ բանը իր բրօթականտի համար գործիք մըրած է և Ֆրանչիսկեան կղերին միջոցով որ հաւատարմութեամբ կը ծառայէ իրեն, ոսկին կը հոսեցնէ այդ աղքատ ու միամտագայն ծակաչք լեռնականներուն մէջ։ Հոն ուր կաթոլիկ կղերը չթափանցեր, գիտական խուզարկութիւններուն պաշտօնով մարդեր կը ղրկէ կամ հիւպատոսութիւններ կը հաստատէ։ Իր պաշտօնական աչխարհավարութիւնն է խաղաղ կերպով, առևտրական ազդեցութեամբ թափանցել Ալպանիայի մէջ. չուզեր մարդիկ խրտեցնել և իրար անցուելնել, դիմակը չափէն աւելի վար առնելով իր «Ցառաչ դէպի Արևելք»ի սկզբունքին վրայէն։

Իսկ Իտալիան Ալպանիայի համար իր յաւակնութիւններ կը հիմնէ նորքան թագաւորների և Նաբոլիի անծըվէն թագաւորների, ինչպէս նաև վենետկի հանրապետութեան ժառանգորդը լինելուն վրայ որոնք յայնդաբար տիրած են այդ երկրին։ Բայց քանի որ Աւստրիան մրցակից կը ներկայանայ իրեն, Իտալիա կը ցանկայ ինքնավար և զօրաւոր Ալպանիայի մը կազմութեան. կը յուսայ թէ ան կը հետևի իր քաղաքակրթական հոսանքին։ Շատ մը տարիներէ ի վեր Հռոմի և Վիէննայի մէջև բանակցութիւններ տեղի ունեցած են ալպանական խնդրին նկատմամբ։ 1904ին Իտալիայի արտաքին գործերի նախարար Թիթոնի և Աւստրհունգարիայի արտաքին գործերի նախարար կոմս Կոլուխովսքի տեսակցութիւն մ'ունեցան վենետկի մէջ. հոն վիճաբանեցան թէ ի՞նչպէս պէտք է գծել Ալպանիայի սահմանները և վերջապէս համաձայնեցան ներկայ վիճակը (սպաղիւ po) պահպանելու վրայ. իսկ եթէ այս անկարելի դառնայ, ինքնավարութիւն տրուի Ալպանիային, ապագային թողլով, երբ պարագան ներկայանայ, անոր անկախութեան սկզբունքը։

Արդ այժմ, Երիտասարդ–Թիւրքերի գործած սխալներուն հետևանքով, այդ անկախութեան սկզբունքը կը ներկայացուի, և Եւրոպան կարծես թէ չուզեր ա'լ դժուիդէին հատուած ընծայել այն վերանորոգման գործի իրականացման համար որ չքեղ ցոյցերով ծանուցած էր, իսկ մինչև այժմ խռովութիւն, չփոթութիւն և անկարգութիւն միայն տեսնուեցաւ։ Աւստրհունգարական կառավարութեան կիսապաշտօնական օրգան Ֆրեմտենպլատն լրագրի հրատարակած յօդուածը որ կամբաստանէր Թիւրք կառավարութիւնը թէ առպերախտութեամբ վարուեցաւ Ալպանացիներին հետ և խորհուրդ կուտար յե-

կենալ ճնշողական խիստ միջոցներէ և զիջումներ ընել, մեծ յուզում պատճառեց այստեղ Կ. պոլսի մէջ։ Մանաւանդ որ այդ յօդուածը հրատարակուելով Մօնդէնէկրօի նկատմամբ Ռուսիոյէն Բ. Դրան ղրկուած զեկոյցէն յետոյ, կուգայ հաստատելու այն ղրոյցը թէ երբ Ս. Պետերբուրգի հեռագրական գործակալութիւնը հրատարակեց Ռուսիոյ այն համբաւաւոր զեկոյցը Բ. Դրան նոյն իսկ յանձնուելէն առաջ, արդէն համաձայնութիւն գոյացած էր Ռուսիոյ և Աւստրիոյ միջև որ Աւստրիան ալպանական ապստամբութեան առթով զեկոյց մը պէտք է տար Բ. Դրան, իսկ Ռուսիան ալ Մօնթէնէկրօի առթով։ Երկու ցոյցերն ալ միասին և միակերպ լինելու փոխարէն, յաջորդաբար եղան և տարբեր բնոյթով մը ներկայացուեցան, թէև արդիւնքը որ կուզեն ձեռք բերել, միևնոյն է։

Թէև Աւստրիան այնպէս ցոյց կուտայ թէ ինք չուզեր խառնուիլ օսմանեան կայսրութեան ներքին գործերուն և թէ իր զգացած բարեկամական աստիճ սէրն թելադրուելով է որ կը խօսի, բայց և այնպէս նա չկրնար անտարբեր մնալ իր կաթոլիկ պաշտպանեալներին հանդէպ։ Միրտիթները որոնք Թիւրքերը կուզեն իրենց չհնազանդող հարթաւայրին տակէն անցուցնել, պատրուակելով թէ Սահմանադրութիւնը օսմ. կայսրութեան բոլոր բնակիչներն առանց ցեղի և կրօնի խտրութեան հաւասարած լինելով իրաւունքի և պարտքի մէջ, յատնաւոր ցեղերի առանձնաշնորհումներ և ապահարկութիւններ չընդունիր, այդ Միրտիթներ գիտեն որ Պէրլինի վեհաժողովը, Աւստրիոյ և Իտալիոյ առաջարկութեամբը, հաստատած է իրենց ինքնավարութիւնը։ Վեհաժողովի 13րդ արձանագրութեան (protocole) մէջ յիշատակուած է Թիւրք պատուիրակներուն յայտարարութիւնը թէ Բ. Դուռը մտադիր է առայժմ ոչ մի փոփոխութիւն չմտցնել միրտիթեան լեռի դրութեանը մէջ և պայման դրուած է որ «միրտիթ ժողովուրդները պիտի չարաշահեն վայելել այն առանձնաշնորհումներ եւ ապահարկութիւնները որ ունին հնուց ի վեր։» Ուրեմն Պէրլինի դաշնագիրն իրաւունք կուտայ ստորագրող տէրութիւններուն որ այդ յօդուածի գործադրութեան նկատմամբ ազդարարութիւններ ուղղեն Բ. Դրան։ Եւ անտարակոյս այդ իրաւունքն է որ Ռուսիա ի նկատի ունի երբ իր արտաքին գործերու նախարարութեան դիւանին հետ յարաբերութեան մէջ գըտնուող լրագիրներուն միջոցով կիմացնէ թէ ալպանական խնդիրը կարգադրելու համար խորհրդաժողով (conférence) մը գումարել պիտի առաջարկէ Ռուսիա։

Կ. պոլսի մէջ չատ չեն ախորժիր Աւստրիոյ տուած չափաւորական խորհուրդներէն։ Այս առաւօտ, գօսիթէին բերան եղող թերթերը ինչպէս նաև ընդդիմադիր կուսակցութեան թերթերն որոնք մինչև այժմ իրենց չափաւոր ոճով նշանաւոր կը հանդիսանային, միաձայն կը յանձնարարեն կառավարութեան որ չատ ագդու կերպով գործէ և ամէն գընով ճնշէ վերջացնել ալպանական ապստամբութիւնը, դեռ ուշ օտար տէրութիւն միջամտել չկրցած։ Միայն թէ խնդիր է գիտնալ թէ Թօրդուտ փաշան կարո՞ղ է իրագործել այդ փափաքներ որոնք ըսելը գործադրելէն չատ աւելի դիւրին է։

ՌՈՒՍ ԶՕՐՔԵՐԻ ՀԱՄԱԽՄԲՈՒՄԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ ԵՒ ՍԱՀՄԱՆԱԳԼԻԽԻ ՄԻՋԱԴԷՊ ՄԸ

Կ. պոլսէն յունիս 17ին հեռագրած են «Բարի–Ժուրնալ»ին. «Ռուս զօրքերուն կովկասի և Հայաստանի թիւրքական սահմանագլխին վրայ համախմբուիլը, ինչպէս գիտէք, պատճառ եղած էր որ Թիւրքիան այս մասին բացատրութիւն ուզէ ռուս կառավարութենէն։ Ռուսիա պատասխանեց թէ այդ համախմբում ուրիշ բանի համար չէ, այլ պարզապէս ազգմափորձեր ընելու համար, ռուսական զօրաբանակին մէջ նոր մըտցուած մի քանի բարեփոխումները փորձելու նպատակով։ Բայց կերևի թէ Ռուսերն այդ համախմբումով կը յառաջանան թիւրքական սահմանագլխի մէկ մասին մէջ որ չատ ըրոշ գծուած չէ։ Ուստի Բ. Դուռն որոշեց կարելի եղածին չափ չուտով ճշդել սահմանագիծը։ Արդէն այդ նպատակով խորհրդակցական ժողով մ'եղաւ արտաքին գործերի նախարարութեան մէջ Բիֆաթ փաշայի նախագահութեամբ, այդ ժողովին մասնակցեցան նաև արտաքին գործերի նախարարութեան երեւելի խորհրդական Րեչիտ պէյ և գնդապետ Ֆախրի պէյ։ Որոշուեցաւ որ Ֆախրի պէյ սահմանագլուխը ղրկուի, տեղային ռուսական իշխանութիւններուն հետ մէկտեղ սահմանագիծը չակերտ պաշտօնով, երանի՛ թէ այդ սահմանագծումը կատարուի առանց միջադէպի և աւստրհաւսական յարաբերութիւնների նոր ձգտում մը յառաջ չբերէ։»

***

Կ. պոլսէն կը վհեռագրենթէ Պայազիտի գաւառին մէջ ռուսաթիւրքական սահմանագլխին քով 1, չադէպ մը պատահած է։ Տասնհինգ ռուս կոզակներ յարձակեր են օսմանեան զինուոր–ոստիկաններուն (ժանդարմ) վրայ որոնցմէ 2ը սպաննուեր են։

Էրզրումի վալին և ռուսական հիւպատոսը քննութեան համար գընացին սահմանագլուխը։

ՕՍՄԱՆ ՄԷՀՄԷՏԻ ՃԱՆԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Մահմուտ Շեվքէթ փաշան Սալոնիկ հասած է յունիս 13ին։ Սուլթանին պիտի ուղեկցի իր ճանբորդութեան մէջ և եթէ կարելի է, Շքոտրա պիտի երթայ, անձամբ աչքէ անցունելու համար ալպանական ապստամբութեան նկատմամբ ձեռք առնուած միջոցները։

— Սուլթանը յունիս 12ին իւսքիւպի մէջ ընդունեց եւրոպական հիւպատոսներուն պատգամաւորութիւնը։ Մեծ ոգևորութիւն կը տիրէ քաղաքին մէջ։ Կըսուի թէ 100.000 հն աւելի Ալպանացիներ Բրիշթինա եկած են Սուլթանին ընդունելու համար։

— Մանասթըրէն կը հեռագրենյունիս 16ին. «Սուլթանին Մանասթըր մտնելը տեղի ունեցաւ կատարեալ կարգապահութեամբ։ 15.000 Ալպանացիներ եկած են կիլանէ չըլանանակէն։ Կը կարծուի որ ընդհանուր ներողութիւնը կը հրատարակուի այսօր։»

Բրիշթինաէն ալ Paris-Journalին հեռագրուած է յնս. 16ին. «Սուլթանը սեյամլըգը կատարեց 100000 հն աւելի Ալպանացիներէ ներկայութեամբ որոնց վրայ խորին տպաւորութիւն ժ'ունեցաւ այդ արարողութիւնը։ Սուլթանը 30.000 ոսկիի գումար մը նուիրեց այն Ալպանացիներուն փրկանքին համար որոնք արեան վրէժի փոխարինութիւնը դրամով վճարելու պարտականութեան մէջ կը գտնուէին։ Քաղաքական յանցանքներու համար թանիսի մէջ ձերբակալուած բոլոր Ալպանացիներուն ներում չնորհուեցաւ, ինչպէս նաև 127 Պուլկարներուն։»

ՆՈՐ ՕՏԱՑՈՒԱԾ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

POLITICAL PERSECUTION Armenian Prisoners of the Caucasus (A page on the tzar's persecution). By E. AKNOUNI, Author of « The Wounds of the Caucasus », « On the Battle », etc. 1911 New-York. (Կովկասի մէջ եղած ձերբակալութիւնները, Հայ բանտարկեալներուն վրայ կատարուած ճնշումները, այդ առթով Ամերիկայի մէջ եղած միթինկներն ու անոնց որոշումները և Ամերիկեան կառավարութեան եղած դիմումները պատմող աշխատութիւն մ'է)։ Գինը և ծախսուած տեղը չէ նըշանակուած. հաւանօրէն կարելի է ստանալ, դիմելով Պոսթոնի Հայրենիք լրագրի վարչութեան (Hairenik Press 7, Bennet str., Boston Mass):

***

ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ աքսորավայրին մէջ։ Գրեց Կ. Ը. Բասմաճեան։ Թիւ 15, հրատարակութիւն «Հայրենիք»ի, 1911։ «Հայրենիք»ի տպարան. Գօսթըն։ Գին 10 աէնթ։ Ցոանալու համար դիմել Պոսթոնի «Հայրենիք»ի խմբագրութեան։ (Նախկին Պատրիարք Իզմիրլեան արքեպիսկոպոսին երուսաղէմի մէջ աքսորական ծագած միջոցին՝ իր վիճակի և այլ ինչ ինչ խնդիրներու նկատմամբ փարիզաբնակ Տիար Կ. Ը. Բասմաճեանի հետ ունեցած հետաքրքրաշարժ թղթակցութիւնները կը պարունակէ որոնք իզմիրլեան պատրիարքութեան տրուելով պատմութեան աւանդուած են։)

***

ԲԺԻՇԿ բժշկական և առողջապահական ամսաթերթի՝ որ կը հրատարակուի Տրապիզոն, Ա. տարիի 4րդ թիւը (1911 Ապրիլ)։

***

ԱՐՕՐ ընդհանուր գրական, գիտական–ժողովրդական և խաղաղասիրական միամսեայ հանդէսի՝ որ կը հրատարակուի Թիֆլիս, Բ. տարիի 4րդ թիւը (1911 Ապրիլ)։

***

ՀԱՑԿՈՒՆԻ նորահաստներու կիսամսեայ հանդէսի՝ որ կը հրատարակուի Մարզուան, Ա. տարիի 12րդ թիւը (1/14 մայիս 1911)։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

ԱԶԱՏԱՄԱՐՏ

Օրաթերթ

	Տարեկան	Վեցամսեայ
Կ. Պոլիս.....	75 ղրուշ	40 ղրուշ
Գաւառները...	100 »	50 »
Ամերիկա.....	6 տոլար	3 տոլար
Ուրիշ երկիրներ	30 Ֆրանք	15 Ֆր.

Գաւառի բաժանորդները ձրի կը ստանան նաև Շաբաթաթերթ–Ազատամարտը։

***

Շաբաթաթերթ «Ազատամարտ»ի առանձին բաժնորդագրութիւն

Կ. Պոլիս տարեկան	20	ղրուշ
Գաւառները »	25	»
Արտասահման »	6	Ֆր.

Օրաթերթ «Ազատամարտ»ի արտասահմանեան ուղղակի բաժանորդներուն 5 Ֆրանք։

Հասցէ՝ Rédaction du journal AZATAMART.

Constantinople (Turquie):

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՑ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱԹԵՐԹ

Իե տարի-1911

Տարեկան բաժնորդագինն է ամէն երկրի համար 15 Ֆրանգ։ Հասցէ՝

Rédaction de la revue « Handess Amsorya »

VII/2 Mechitharistengasse, 4

VIENNE (Autriche)

ԱՇԽԱՏԱՆՔ

լրագիր հասարակական, տնտեսական եւ քաղաքական

Տարեկան բաժնորդագինն է Թիւրքիա 15 ղրշ., Ամերիկա 1 ¼ տլր. և ուրիշ ամէն տեղեր 6 Ֆր.։ Հասցէն Rédaction du journal ACHKHADANK. à la librairie S. Tokadjian.

SMYRNE (Turquie)

SETH. J. MESROVP. History of the Armenians in India (From the earliest times at the present day).

5 fr. 50

Եղիազար Մուրատեան. Քննական Պատմութիւն Աբշակ Բ.ի և անոր Պապ որդւոյն։ (Հայոց պատմութեան մէկ կարևոր կէտին վրայ քննադատական տեսութիւն մ'է որի համար Մ. Աղաբէկեան գրած է թէ «Հեղինակին այդ ձեռնարկութիւնը պատիւ է բերում իրան և այն ազգին, որին պատկանում է պատմութիւնը»)։ 2 Ֆր. 50

ՀԱԻԿԻԹԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Տեղական և օտարերկրեայ, թարմ, աժան և զանազան գիներով հաւկիթներ, մեծաքանակ և փոքրաքանակ, կը ծախուին Դրուա Րուա փողոցը թիւ 8, ՏԻՐ ԱԹԱՆԱՍԵԱՆ վաճառատունը։

DerAthanasian

Rue des Trois-Rois, 8

Marseille

ՏՆՕՐԷՆ—ԻՄՐԱԳԻՐ

Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հայերէն տպարան Մ. Փորթուգալեանի

Le Gérant: François CARRIERE

Marseille. — Imprimerie du Midi